

tika minēta Japāna, kur ar valdības gādību tiek vākti materiāli, tautas māksla tiek aizsargāta, saglabāta un tālāk attīstīta.

Ķīnas kolēģiem īpaši nozīmīga šķita Latvijas pieredze dziesmu svētku laikā rīkot tautastērpu skates – konkursus, lai pēc iespējas plašākā sabiedrības daļā saglabātu tradicionālo kultūru.

Tautas mākslas centra (koledžas) direktors *Chen Wenji* uzsvēra: lai attīstītos, jāzina pagātne, tāpēc viņi koledžā aicina lokālos māksliniekus uz 3 mēnešiem, lai māca jauniešiem savas amatu prasmes, un vienlaicīgi par viņiem veido datubāzi.

Diskusijas noslēgumā izskanēja doma, ka amatniecība – roku darbs – ir daļa no sociālās dzīves, tāpēc amatniecība neaizies bojā, kamēr pastāvēs cilvēce.

Domu apmaiņa turpinājās arī visu nākamo dienu – ekskursijas laikā uz seno pilsētas daļu, t.s. Šanhajas Venēciju (*Qingpu*), kur mums bija iespēja iepazīties ar seno Ķīnas apbūves, dārzu veidošanas tradīciju, kā arī izbaudīt tradicionālo Šanhajas tirgu.

Aija Jansone

STARPTAUTISKĀ PROJEKTA “ARHEOLOĢIJA, VARA UN SABIEDRĪBA: SADARBĪBA ARHEOLOĢISKĀ MANTOJUMA SAGLABĀŠANAI” REALIZĀCIJAS GAITA

2012. gada 1. maijā LU Latvijas vēstures institūts uzsāka starptautiska projekta Estlatrus/2.2./ELRI-191/2011/22 “Arheoloģija, vara un sabiedrība: sadarbība arheoloģiskā mantojuma saglabāšanai” realizāciju. Projektā Tartu Universitātes virsvadībā apvienojušās deviņas partneru organizācijas no Igaunijas, Latvijas un Krievijas. Projekta pamatmērķis – kultūras mantojuma saglabāšana pārrobežu reģionā. Projekta galvenie uzdevumi – arheoloģiskā mantojuma aizsargāšana, cilvēku izpratnes veidošana un pārrobežu sadarbības veicināšana arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai. Minētie darbības virzieni arheoloģiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas jomā mūsdienās kļuvuši sevišķi aktuāli sakarā ar pieaugošo arheoloģiskā mantojuma apdraudējumu, īpaši plaši izvērsto mantraču darbību. (Plašāku informāciju par projektu sk.: *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, Nr. 3, 2012, 172.–174. lpp.)

Aizritējušajos 17 mēnešos projekta ietvaros arheoloģiskā mantojuma aizsardzības jomā paveikts nozīmīgs darbs. Minētajā periodā projekta

partneru apjomīgākais veikums saistāms ar arheoloģisko pieminekļu apsekošanu katras valsts pierobežas reģionā. Krievijas partneri (*Pleskavas reģiona arheoloģijas centrs, Pleskavas arheoloģijas centrs, Pleskavas Valsts vēstures, arhitektūras un mākslas muzejs – rezervāts*) 2012. gadā kopumā apsekojuši 300 objektus. 2013. gadā Pleskavas arheologi projekta ietvaros turpināja pieminekļu apsekošanu un vasarā vairākos objektos organizēja arheoloģiskos aizsardzības izrakumus (Vībutu apmetne Veļikajas upes krastā, Zalahtovjes arheoloģiskais komplekss, Sv. Jura baznīca Pleskavā u.c.), kur arheologu vadībā strādāja arī brīvprātīgie racēji.

Plašas teritorijas valsts austrumu un dienvidaustrumu daļā Krievijas un Latvijas pierobežā projekta ietvaros apsekojuši Igaunijas partneri (*Tartu Universitāte, Valsts pieminekļu aizsardzības inspekcija, Arheoloģijas centrs*), kuri arī izdarījuši aizsardzības izrakumus trīs pilskalnos (*Palovere, Kõõru, Mõrgi*), divās viduslaiku kapsētās (*Hārma, Niklusemäe*) un apmetnē (*Uderna*). 2013. gada maijā viņi veikuši arī arheoloģisko pieminekļu aerālo apsekošanu.

LU Latvijas vēstures institūta projekta darba grupa (G. Gerhards, A. Vilcāne, I. Doniņa) 2013. gadā no maija līdz augustam veica arheoloģisko pieminekļu apzināšanu Alūksnes un Apes novadā. Šī pieminekļu apzināšana notika sadarbībā ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Vidzemes reģionālās nodaļas inspektori Sarmīti Dunduri. Kopumā 11 dienās tika apsekoti 96 arheoloģiskie pieminekļi. Apsekošanas mērķis bija arī novērtēt arheoloģisko pieminekļu saglabāšanu un izmantošanu kā potenciālu tūrisma objektu.

Līdz ar iedzīvotāju skaita samazināšanos Apes un Alūksnes novada lauku teritorijās un saimnieciskās darbības apsūkumu spēcīgi mainās apkārtējā ainava. Tāpēc apsekotajiem pieminekļiem ar GPS tika noteiktas koordinātas, pieminekļi tika arī fotografēti, lai turpmākos gados atvieglotu to atrašanu. Sakarā ar to, ka vairums no novadu arheoloģiskajiem pieminekļiem ir aizauguši un vizuāli nepievilcīgi, tiem aprūtināta piekļūšana, objektu iekļaušana tūrisma maršrutos arī ir problemātiska.

Apsekošanas laikā plaši postījumi konstatēti septiņos pieminekļos. Tie radušies mantraču darbības un nelikumīgas mežizstrādes rezultātā. Ne vienmēr pieminekļa teritorija un aizsardzības zona tiek uzturēta kārtībā. Vairāku pieminekļu teritorijā vai to aizsardzības zonā konstatētas samesu sadzīves atkritumu kaudzes. Apsekošanas rezultātā iegūta informācija par trim potenciālām arheoloģiskajām senvietām, diemžēl divas no tām ir jau mantraču sarakātas. Apsekošanas laikā precizētas divu senkapu atrašanās vietas. Jāatzīmē, ka līdz ar vecākās paaudzes aiziešanu ievērojami zudusi mutvārdu folkloras tradīcija, kas ļauj atklāt jaunus arheoloģijas pieminekļus.

Projekta partneri organizējuši arī kopīgas pieminekļu apzināšanas. 2012. gadā Igaunijas un Krievijas partneri kopīgi apzināja pieminekļus Pečoru rajonā, kur apmeklēti 80 pieminekļi, bet 2013. gadā apvienotā abu valstu partneru pieminekļu apzināšana notika Igaunijā Peipusa ezeram pieguļošajās teritorijās un Tartu apkārtnē.

Savukārt 2013. gada septembrī projekta ietvaros norisinājās arheoloģisko pieminekļu apsekošana, kurā piedalījās visu triju projektā iesaistīto valstu partneri. Šis pasākums norisinājās Pleskavas apkaimē gar senā satiksmes ceļa Pleskava–Izborska–Panikoviči–Lauri trasi. No Latvijas puses šajā pasākumā piedalījās Antonija Vilcāne un Inga Doniņa. 16. septembrī pasākuma dalībnieki iepazinās ar senlietu kolekciju, ko mantrači izrakuši kādā līdz šim nezināmā kapulaukā un Pleskavas arheologi ar tiesībsargājošo institūciju palīdzību atguvuši valsts īpašumā, apskatīja arheoloģiskos izrakumus Pleskavas pilsētā. Kopumā trijās dienās tika apsekots vairāk nekā 40 dažāda veida arheoloģisko pieminekļu. Bija iespēja iepazīties ar Pleskavas apkārtnes arheoloģiskajiem pieminekļiem – vairākām uzkalniņu grupām, žaļņikiem un akmeņu krāvumiem, apmetņu vietām, Izborskas cietoksni un Truvorova pilskalnu, kā arī aplūkot šajā teritorijā nereti sastopamos akmeņu krustus. 19. septembrī turpinājās kopīga pieminekļu apsekošana Latvijas pusē pēc Latvijas vēstures institūta projekta grupas izstrādātā maršruta. Alūksnes novadā tika apsekoti vairāki senkapi Pededzes, Jaunalūksnes un Ziemeru pagastā, kā arī Nametkalna un Siseņu pilskalns. Apvienotā pārrobežu pieminekļu apsekošana dod vērtīgu pieredzi, ļauj pamatīgāk izprast kultūru veidošanās un sociālos procesus, ļauj diskutēt par svarīgiem arheoloģiskā mantojuma aizsardzības jautājumiem un apmainīties ar pieredzi.

Arheoloģiskā mantojuma saglabāšana lielā mērā atkarīga no sabiedrības attieksmes. Tāpēc svarīgi veikt izglītojošus pasākumus, kas veidotu sabiedrības izpratni par arheoloģiskā mantojuma vērtību, kas ļautu izprast tā pagātnei un apstākļus, kas to apdraud. Sabiedrības izglītošanai projektā iesaistītie partneri organizējuši informācijas dienas dažādām sabiedrības grupām – skolēniem, skolu un augstskolu pedagogiem, pašvaldību iedzīvotājiem. Igaunu partneri izdevuši žurnālu “Tutulus”, kurā populārā valodā tiek stāstīts par arheoloģiju. Krievijas partneri, sadarbojoties ar vietējām bibliotēkām, noorganizējuši lekciju sēriju “Arheologi stāsta” un informācijas dienas gidiem.

Projekta ietvaros 2012. gada oktobrī Pleskavā un 2013. gada oktobrī Tartu Universitātē notikuši divi Igaunijas un Krievijas studentu un jauno pētnieku semināri, kuros kopumā nolasīti 36 referāti par tēmām, kas saistītas ar reģionālo arheoloģiju, atsevišķu senlietu izpēti, izpētes metodēm un interpretāciju u.c. jautājumiem. Igaunijas partneri organizējuši arī

kursus metāldetektoristiem. Kursu mērķis radīt izpratni par arheoloģiskajiem lauka darbiem un parādīt, cik liela nozīme ir arheoloģiskajai fiksācijai un arheoloģiskajam kontekstam vēstures interpretācijā.

Latvijas vēstures institūta projekta darba grupa sadarbibā ar E. Gliku Alūksnes valsts ģimnāzijas vēstures skolotāju Ivetu Mikijansku noorganizējusi divus informatīvus pasākumus par arheoloģiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas jautājumiem. 2013. gada 15. maijā tika aicināti Alūksnes un Apes novada skolu vēstures skolotāji, kā arī vietējo pagastu muzeju pārstāvji. Projekta vadītājs Guntis Gerhards iepazīstināja ar Latvijas–Igaunijas–Krievijas pārrobežu projekta “Arheoloģija, vara, sabiedrība: sadarbība arheoloģiskā mantojuma saglabāšanai” mērķiem, uzdevumiem un plānotajiem rezultātiem. Projekta valsts un partnera koordinatore Antonija Vilcāne klātesošajiem stāstīja par Alūksnes un Apes novada arheoloģiskajiem pieminekļiem, to līdzšinējās izpētes rezultātiem, kā arī par pieminekļu saglabāšanas un uzturēšanas problēmām Alūksnes novadā. Diskusiju laikā tika pārrunāta iespējamā sadarbība ar skolām un pagastu novadpētniecības muzejiem, kas sekmētu skolēnu un vietējās sabiedrības zināšanas par novada senāko vēsturi un izpratnes veicināšanu par arheoloģiskā mantojuma aizsardzības nepieciešamību. Otrs līdzīgs pasākums novada skolotājiem norisinājās 30. oktobrī, kurā Guntis Gerhards iepazīstināja ar bioarheoloģiju un tās nozīmi Latvijas un pasaules vēstures izzināšanā, bet novembra beigās informatīvi pasākumi notika E. Glika Alūksnes valsts ģimnāzijā un Alūksnes vidusskolā, kuros arheoloģiskā mantojuma aizsardzības aktualitāte tika skaidrota vecāko klašu skolēniem. Ar vasarā veiktās novada arheoloģisko pieminekļu apsekošanas rezultātiem un pieminekļu aizsardzības problēmām tika iepazīstināti arī Alūksnes novada deputāti un speciālisti.

Aktīvi populārzinātniskus pasākumus par arheoloģiju organizējuši arī pārējie Latvijas partneri – Alūksnes muzejs un pašvaldība un Ludzas novadpētniecības muzejs. Aizvadītajā projekta realizācijas periodā Alūksnes muzejs noorganizēja piecus arheoloģiju popularizējošus pasākumus E. Glika Alūksnes valsts ģimnāzijas skolēniem, Alūksnes iedzīvotājiem, Alūksnes NBS Kājnieku skolas karavīriem, kuros pieaicināti arheologi stāstīja par Marienburgas pili, arheoloģiskajiem pētījumiem tajā, Alūksnes novada arheoloģiskajiem pieminekļiem. 2013. gada 16. oktobrī Alūksnes muzejs rīkoja pasākumu, kurā E. Glika Alūksnes valsts ģimnāzijas vecāko klašu audzēkņiem bija iespēja iepazīties ar ieroču veidiem un izzināt kara mākslu viduslaikos Latvijas teritorijā. Alūksnes muzejs projekta ietvaros veido muzeja pamatekspozīciju “Laikmeta mielasts”, kas atspoguļos novada vēsturi Latvijas un pasaules vēstures kontekstā.

Arheoloģiskā mantojuma sargāšanā ne mazāk svarīga nozīme ir arheoloģisko kolekciju saglabāšanai muzejos un citās krātuvēs. Pleskavā uz Pleskavas arheoloģiskā centra bāzes tiek veidota restaurācijas laboratorija, kā arī gādāts moderns aprīkojums arheoloģisko kolekciju krātuvēm, kas nodrošinās senlietu konservāciju un glabāšanu atbilstoši mūsdienu prasībām. 2012. gadā divas telpas renovētas un labiekārtotas Alūksnes muzejā. Latvijas vēstures institūta Arheoloģisko materiālu krātuvei par projekta līdzekļiem tiks iegādāti plaukti izrakumu plānu novietošanai.

Aizritējušajā projekta realizācijas periodā notikuši pieci metodiskie semināri un projekta vadības komitejas un vadības grupas sēdes Tartu, Rīgā, Pleskavā un Alūksnē. Šajos semināros partneri informēja cits citu par projekta posmā realizētajām aktivitātēm un sasniegtajiem rezultātiem, kā arī apsprieda galvenos projektā veicamos uzdevumus – arheoloģisko pieminekļu apsekošanas un datubāzu un arheoloģisko pieminekļu elektroniskās kartes veidošanas principus, diskutēja par arheoloģisko tūrisma maršrutu izveidošanu, populārzinātnisku filmu par arheoloģiju uzņemšanu, populārzinātnisku bukletu izdošanu un noformēšanu un par citiem ar projekta realizāciju saistītiem jautājumiem.

Projekta partneri intensīvi strādā arī pie arheoloģisko pieminekļu, bibliogrāfijas un arhīva materiālu datubāzes izveidošanas, kā arī brošūru un grāmatu sagatavošanas. 2013. gadā liela uzmanība tikusi veltīta projekta mājaslapas (www.aac-project.eu) pilnveidošanai un realizēto pasākumu atspoguļojumam tajā, informācijai par projekta realizāciju presē, radio un televīzijā.

Projekts noslēgsies 2014. gada 31. decembrī.

Projekts tiek realizēts Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programmas Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta 2007–2013 ietvaros. Kopējais projekta budžets ir 1 714 515,66 EUR jeb 1 204 968,46 Ls. Programmas līdzfinansējums – 88,7% jeb 1 520 731,16 EUR (1 068 775,94 Ls) un partneru līdzfinansējums – 11,3% jeb 193 784,50 EUR (136 192,52 Ls).

Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programma Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros 2007–2013 finansiāli atbalsta kopīgus pārrobežu attīstības pasākumus, lai uzlabotu reģiona konkurētspēju, izmantojot tā potenciālu un izdevīgo atrašanās vietu krustcelēs starp ES un Krievijas Federāciju. Programmas mājaslapa: www.estlatrus.eu.

